

Fiskālās disciplīnas
padome

Monitoringa ziņojums Nr. 19

Periods 01.09.2022-28.11.2022

KOPSAVILKUMS

1. Globālā ekonomika šobrīd nonākusi sarežģītā posmā. Krievijas karš Ukrainā, pandēmijas un kara izraisītie piegāžu ķēžu traucējumi, globālā pieprasījuma samazināšanās rezultātā radītie satricinājumi, kā arī energoresursu dārdzība palielina recesijas riskus un inflāciju visā pasaulē. Eiropas Savienības (ES), ņemot vērā tās ģeogrāfisko tuvumu karam un ievērojamo atkarību no Krievijas gāzes importa, šo ietekmi izjūt īpaši izteikti. ES valstu ekonomikas atrodas pavērsiena punktā, balansējot uz lejupslīdes un lēnas izaugsmes robežas. ES ekonomikas izaugsmes prognoze 2023. gadam ir tikai 0,3%, savukārt Vācijā, Latvijā un Zviedrijā tiek prognozēta recesija, bet citās ES valstīs - ļoti lēna izaugsme. Eirozonā inflācija arvien pieaug un š.g. oktobrī sasniedza 10,6%. Inflācija arī nākošgad saglabāsies augsta: ES kopumā 7%, bet Eirozonā 6,1%¹.
2. Attiecībā uz Latviju, tiek prognozēts, ka dziļākais šā brīža krīzes punkts tiks sasniegts 2023. gadā. Paredzams, ka Latvijai 2022. gads noslēgsies ar lēnāku, nekā gada sākumā gaidīts, bet tomēr pozitīvu IKP izaugsmi. Jaunākās prognozes 2023. gadam gan nav optimistiskas un aizvien biežāk parāda lejupslīdi. Eiropas Komisija (EK), 11. novembrī atjaunojot prognozes², pazeminājusi Latvijas IKP 2022. gadam no 3,9% līdz 1,9%, bet 2023.gadam prognozējusi recesiju (-0,3%). Šāda prognoze līdzinās Latvijas Bankas aplēsēm³, kas septembrī publicēja atjaunotās prognozes un paredzēja (-0,2%) lejupslīdi 2023. gadā.
3. Padome jau iepriekš norādīja, ka ekonomika var attīstīties divās grūti kontrolējamās trajektorijās: *(1) inflācijas/algū spirāle un (2) recesija*. Pašlaik nav pazīmju, kas liecina par inflācijas/algū spirāles veidošanos. Lai gan otrajā ceturksnī bruto darba samaksa pieauga par 8,3%, bet neto darba samaksa par 7,5%, reālās neto darba samaksas pārmaiņas otrajā ceturksnī bija negatīvas (-7,6%)⁴. Šādas algu-cenu attiecību rezultātā, iedzīvotāji saskarās ar reālo ienākumu un pirkjspējas kritumu, kas tuvina recesiju. Recesija ir neizbēgama ne tikai iedzīvotāju pieprasījuma krituma rezultātā, bet arī sakarā ar uzņēmumu eksportspējas mazināšanos, energoresursu un citu izejvielu augsto cenu dēļ. Arī ekonomikas noskaņojuma rādītāji liecina par ieilgušu negatīvu nākotnes perspektīvu redzējumu. CSP dati liecina, ka oktobrī visās nozarēs noskaņojums ir negatīvs: īpaši būvniecībā (-15,5%) un rūpniecībā (-9%).
4. Recesijas sākums, kā liecina CSP ātrais novērtējums⁵, Latvijā ir fiksēts 2022.gada trešajā ceturksnī, kad IKP, saskaņā ar sezonāli koriģētiem datiem, samazinājās par 0,4%. Trešā ceturkšņa IKP samazināšanos būtiski ietekmēja ražošanas kritums par 3,9%, un nepietiekams pieaugums pakalpojumos 1,7%. Latvijas IKP pieaugums 2022.gada kopumā tomēr varētu būt pozitīvs, jo trijos ceturkšņos tas sasniedza 2,4%.
5. Būtiskāka fiskālās attīstības tendence ir pieaugošā starpība starp nodokļu ieņēmumu, inflācijas un valsts sniegto atbalsta pieaugumu. Jau pašlaik nodokļu ieņēmumi aug lēnāk par inflāciju, kas ierobežo atbalsta iespējas no valsts pašu līdzekļiem. Nodokļu ieņēmumi, šī gada 10 mēnešos, pieauga vidēji par 15%, salīdzinot ar iepriekšējā gada 10 mēnešiem,

¹ EC Autumn 2022 Economic Forecast: [Autumn 2022 Economic Forecast: The EU economy at a turning point \(europa.eu\)](#), skatīts 25/11/2022

² Economic forecast for Latvia: [Economic forecast for Latvia \(europa.eu\)](#), skatīts 25/11/2022

³ Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes: [Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes | Prognozes | Makroekonomika](#), skatīts 25/11/2022

⁴ CSP: 2. ceturksnī vidējā bruto darba samaksa 1 362 eiro [2. ceturksnī vidējā bruto darba samaksa 1 362 eiro | Oficiālās statistikas portāls](#), skatīts 25/11/2022

⁵ CSP: [3. ceturksnī IKP pēc ātrā novērtējuma samazinājies par 0,6 % | Oficiālās statistikas portāls](#), skatīts 25/11/2022

bet inflācija, salīdzinot ar iepriekšējā gada 10 mēnešiem, vidēji par 16,4%. Vienlaicīgi valsts atbalsta un dažu citu budžeta izdevumu pieauguma temps ir straujāks par nodokļu ieņēmumu pieaugumu. Tā, salīdzinot ar 2021. gada oktobri, izdevumi sociālam atbalstam pieauga par 22,5%. Vienlaikus, salīdzinot ar 2021. gada oktobri, ļoti būtiski pieauguši arī izdevumi precēm un pakalpojumiem (+203%), kas saistīts ar publiskās infrastruktūras uzturēšanas izmaksu kāpumu.

6. Laikā, kad pieaug gan sociālā spriedze, gan nepieciešamība palielināt publiskās infrastruktūras uzturēšanas izdevumus, bez valsts atbalsta nevar iztikt. Atbildot uz nestabilo ekonomisko situāciju un iedzīvotāju sociālajam problēmām, valdība izveidoja ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus ar ievērojamu ietekmi uz VVBB. Šogad šo pasākumu ietekme uz VVBB varētu sasniegt 2 miljardus eiro (5,2% no IKP), gadu atpakaļ bija 2,1 miljards eiro (6,4% no IKP). No 2 miljardiem eiro atbalsta, apmēram 1,2 miljardi eiro ir paredzēti energoresursu cenu pieauguma seku mīkstināšanai (ieskaitot iepirkto gāzi rezervēm), pārējais Covid-19 seku likvidēšanai un citiem pasākumiem. Pētījumi rāda, ka Latvijas atbalsta apjoms, energoresursu cenu pieauguma seku mīkstināšanai, ir samērīgs ar citu ES valstu līmeņiem⁶.
7. Neraugoties uz ievērojamo valsts atbalstu pandēmijas un energoresursu krīzes apstākļos, Latvijai pagaidām ir izdevies noturēt salīdzinoši zemu valsts parāda līmeni. Pašlaik pieejamie dati, par otro ceturksni, liecina, ka vispārējās valdības parāds veidoja 41,6% no IKP jeb 14,3 miljardus eiro. Kredītreitingu aģentūras uztur Latvijas kredītreitingu nemainīgi augstā līmenī (S&P Global A+, Fitch Ratings A-). Tomēr jāņem vērā, ka Latvijas fiskālā atbilde uz esošiem izaicinājumiem ir saistīta ar aizvien pieaugošu fiskālo nesabalansētību, budžeta deficītu (pašlaik prognozēts 7% no IKP) un valsts parāda straujāku pieaugumu, un ļoti ierobežotu fiskālo telpu.
8. Latvijas inflācijas līmenis ir viens no augstākajiem ES. Oktobrī tas sasniedza 21,8%, salīdzinot ar iepriekšējā gada oktobri, un, jau kopš jūlija, nekrītas zemāk par 21%. Augsto energoresursu cenu iespaidā visstraujāk ir kāpušas cenas mājokļa uzturēšanas izmaksām (+46,9%), tomēr cenu kāpums ir lēnāks par septembra rādītājiem, kad mājokļa uzturēšanas izmaksas kāpa par 51,6%. Turpinās straujš cenu kāpums pārtikai un bezalkoholiskiem dzērieniem, salīdzinot ar iepriekšēja gada oktobri, (29,5%).
9. Cenšoties ierobežot augsto inflāciju, centrālās bankas iedarbinājušas stingrāku monetāro politiku un kāpinājušas procentu likmes. Gan ASV federālo rezervju sistēma, gan ECB ir vairākkārt cēlušas procentu likmes. ASV, kas visaktīvāk ir cēlusi procentu likmes, 10 gadu obligāciju ienesīgums ir sasniedzis ap 4%, tomēr ierobežojošā monetārā politika ir devusi savus rezultātus – patēriņa cenu gada inflācija, pēc virsotnes sasniegšanas š.g. jūnijā 9,1%, ir sākusi samazināšanas trajektoriju un oktobrī nokritās līdz 7,7%. ECB gan ir sākusi ierobežojošo monetāro politiku vēlāk, jo inflācijas cēloņi ASV un Eirozonā ir dažādi, un ECB ierobežojošā politika varētu mazināt inflāciju tikai vidējā termiņā.
10. Pašlaik ES ekonomikā lielākais izaicinājums ir sabalansēt inflācijas apkarošanas ierobežojošo monetāro politiku, kas neizbēgami palēnina IKP izaugsmi, ar viedu fiskālo politiku. Fiskālās politikas uzdevums īstermiņā ir nodrošināt vitāli nepieciešamo atbalstu mājsaimniecībām un atsevišķiem uzņēmumiem, kas nonāk grūtībās. Tomēr kad akūtais krīzes periods beigsies, fiskālai politikai jāvirzās valsts parāda mazināšanas virzienā. Šogad Eiro zonā ir prognozēts vēsturiski augstākais parāda līmenis 93,6%, bet ES 86%. Pie tam Portugāles, Itālijas, Grieķijas, Beļģijas un Francijas valstu parāds ir krietni pārsniedzis 100% no to IKP. Latvijā valsts parāda attiecība pret IKP ir vairāk kā 2 reizes mazāka nekā vidēji ES, tomēr arī Latvijā parāda apkalpošanas maksājumi arvien pieaug.

⁶ [National fiscal policy responses to the energy crisis \(bruegel.org\)](https://www.bruegel.org/publications/national-fiscal-policy-responses-to-the-energy-crisis), skatīts 14/11/2022

Pašlaik parāda apkalpošanas izmaksas ir ap 200 miljoniem eiro gadā, tās varētu dubultoties tuvākajos gados. ES izaicinājums ir pakāpeniski mazināt valsts parāda attiecību pret IKP vai vismaz nepieļaut parāda tālāko pieaugumu.

11. Meklējot fiskālās politikas izaicinājumiem piemērotākus instrumentus, EK ir publicējusi paziņojumu⁷ par Eirozonas fiskālā regulējuma reformu. **Šāda reforma ir nepieciešama, jo atsevišķu Eirozonas valstu parādi ir sasnieguši nepieredzētu līmeni un tie ir jāmazina, vienlaikus veicinot ekonomikas izaugsmi.** EK, veidojot šo regulējumu, mēģina rast veidu, kā sabalansēt valstu izdevumus ar vidējā termiņā ekonomiskās politikas prioritātēm, vienlaicīgi panākot valstu parādu reālu samazināšanos. Jaunais regulējums nozīmēs mazāku fiskālo nosacījumu skaitu. Pamatā tiks kontrolēts budžeta izdevumu pieaugums un valsts parāda izmaiņas. Jaunais regulējums paredz arī strukturāli mainīt sankciju pielietojumu par fiskālās disciplīnas neievērošanu. Sodi būs mazāki, tomēr tie tiks iedarbināti nekavējoties. Neatkarīgo fiskālo institūciju, tostarp Latvijas Fiskālās disciplīnas padomes, loma pieaugs, jo paplašināsies arī tām uzticēto analītisko un kontrolējošo funkciju klāsts, tostarp strukturālo reformu fiskālās ietekmes novērtējums. Tiek plānots, ka jaunais regulējums tiks apstiprināts 2023. gadā un stāsies spēkā 2024.gadā. Jaunais ES fiskālais regulējums visticamāk radīs nepieciešamību pielāgot ES valstu, tai skaitā Latvijas fiskālo regulējumu.
12. Saeimas vēlēšanu rezultāti vieš piesardzīgu optimismu, ka arī nākošā valdība kopumā varētu ieturēt salīdzinoši atbildīgu fiskālo politiku. Aizejošā valdība ir apstiprinājusi vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2025. gadiem un 2023. gada budžeta plāna projektu pie nemainīgas politikas, saskaņā ar kuru VVB deficīts nākošgad sasniegtu 3,7% un jaunajai valdībai piedāvātu 95 miljonu fiskālo telpu. Kopumā Finanšu ministrija Informatīvajā ziņojumā "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm"⁸ piedāvā konservatīvu fiskālo politiku, kuru Padome atbalsta. Šobrīd Finanšu ministrija izstrādā jaunas makro-ekonomiskās prognozes, kuras Fiskālās disciplīnas padome, savā sēdē, izskatīs 1. decembrī.
13. Jauno valdību, no fiskālās disciplīnas viedokļa, gaida sarežģīts periods, ko nosaka vairāku risku kopums:
 - 1) augstā nenoteiktība, kas apgrūtina makroekonomisko un fiskālo prognozēšanu;
 - 2) ģeopolitiskie riski, kas prasa papildus ieguldījumus iekšzemes militārai drošībai un energodrošībai, kā arī Ukrainas kara bēgļu atbalstam;
 - 3) piegādes ķēžu traucējumi, gan sakarā ar Ķīnas 0-Covid politiku, gan sakarā ar ģeopolitisko spriedzi reģionā;
 - 4) pieaugošās valsts finanšu vajadzības sociālai aizsardzībai un publiskās infrastruktūras uzturēšanai;
 - 5) pieaugošo procentu likmju ietekme uz parāda apkalpošanas izmaksām;
 - 6) nepieciešamība virzīties uz piesardzīgu fiskālo pozīciju un ieviest jauno ES fiskālo regulējumu, kas prasīs reformēt arī nacionālo fiskālo regulējumu;
 - 7) ierobežojošā monetārā politika, kas var izraisīt likviditātes problēmas uzņēmumiem un ekonomikai kopā;
 - 8) dziļas recesijas varbūtība, kas negatīvi ietekmēs arī nodokļu ieņēmumus.
14. Lai pārvarētu augstāk minētos izaicinājumus, Fiskālās disciplīnas padome aicina jauno valdību nepieļaut nepamatotu budžeta izdevumu pieaugumu 2023.gadā, nodrošināt tikai labi mērķētu un terminētu atbalstu visneaizsargātākajām mājāsaimniecībām un energoietilpīgiem uzņēmumiem. Ja recesija būs dziļāka, nekā prognozēts, pieaugs

⁷ https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf, skatīts 27/11/2022

⁸ Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025. gadā (mk.gov.lv), skatīts 25/11/2022

nepieciešamība kāpināt budžeta izdevumus sociālai aizsardzībai. Tomēr, ja situācija uzlabosies, budžeta izdevumus varētu pat samazināt. Pēc 2023. gada - nepieciešams nodrošināt piesardzīgu fiskālo politiku, lai vidējā termiņā panāktu stabilu un sabalansētu fiskālo stāvokli ar zemu deficītu un ilgtspējīgu valsts parāda līmeni.

ANALĪZES IZVĒRSUMS

1. Vispārējā situācijas attīstība

Krievijas agresija Ukrainā joprojām ir uzskatāma par lielāko draudu Latvijas un arī visas pasaules ekonomiskajai attīstībai. Kara izraisītais energoresursu cenu pieaugums atkāpies un lielākā daļa Eiropas gāzes krātuves ir aizpildītas. Salīdzinoši siltais rudens Eiropā ir ievērojami palielinājis varbūtību, ka Eiropas valstis pārdzīvos zimu bez ievērojamiem enerģijas pārrāvumiem energoresursu nepieejamības dēļ. Tomēr karš turpina iznīcināt Ukrainas iedzīvotājus un ekonomikas jaudas. Krievijas pēdējā laika stratēģija, kas vērsta uz infrastruktūras, it sevišķi enerģētikas, iznīcināšanu vēl vairāk pasliktina Ukrainas ekonomisko situāciju un prasa vēl lielāku rietumvalstu militāro, humanitāro un ekonomisko palīdzību. EK piedāvā Ukrainai nākošgad piešķirt ap 1,5 miljardiem eiro katru mēnesi ikdienas vajadzību segšanai. SVF novērtē, ka Ukrainas vajadzības ir ap 3-4 miljardiem katru mēnesi.

Latvijā ir notikušas Saeimas vēlēšanas. Vēlēšanu rezultāti vieš piesardzīgu optimismu, ka arī nākošā valdība kopumā varētu ieturēt salīdzinoši atbildīgu fiskālo politiku. Aizejošā valdība ir apstiprinājusi vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2025. gadiem un 2023. gada budžeta plāna projektu pie nemainīgas politikas⁹, saskaņā ar kuru VVB deficīts nākošgad sasniegtu 3,7% un jaunajai valdībai piedāvātu 95 miljonu fiskālo telpu. Kopumā Finanšu ministrija piedāvā konservatīvu fiskālo politiku, kuru Padome atbalsta. Tās galvenie elementi ir: (i) pakāpeniska pāreja uz neitrālu fiskālo pozīciju, ii) fiskālā korekcija ir samērīga, lai nepieļautu situāciju, ka pārmērīga korekcija varētu negatīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi, (iii) pie vienreizējiem izdevumiem pieskaitīt: (a) Covid-19 atbalsta pasākumus, (b) energoatbalsta pasākumus, (c) aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu pieaugumu virs 2022. gada līmeņa. Šobrīd Finanšu ministrija izstrādā jaunas makro-ekonomiskās prognozes, kuras Fiskālās disciplīnas padome, savā sēdē, izskatīs 1. decembrī. Jaunās prognozes, acīmredzot, ievērojami izmainīs arī fiskālos rādītājus un pieļaujamo budžeta telpu. Visticamāk valdība jauno gadu sāks ar tehnisko budžetu.

Eiropas Komisija ir publicējusi paziņojumu par ES ekonomikas pārvaldības sistēmas reformas ievirzēm, kas paredz ievērojami reformēt Eirozonas fiskālo regulējumu¹⁰. Jaunās ekonomiskās pārvaldības galvenie mērķi ir sabalansēt parāda ilgtspēju ar ilgtspējīgu ekonomisko attīstību. Nacionālie vidēja termiņa fiskālie-strukturālie plāni ir jaunā regulējuma pamatdokuments. Tajā ir paredzēta valsts fiskālā trajektorija, kas nodrošina valsts parāda samazināšanu (noturēšanu) noteiktajā periodā. Dokumentā būs paredzētas strukturālās reformas un investīciju programmas, kas nodrošinās ekonomisko izaugsmi un fiskālo stabilitāti. Šo fiskālo-strukturālo plānu izstrādās valstis, bet apstiprinās Eiropadome. Nacionālajām neatkarīgajām fiskālajām institūcijām tiek paredzēta lielāka loma. Izdevumu līmenis būs vienīgas fiskālais indikators, kas būs pakārtots parāda samazināšanas trajektorijai. Regulējuma izstrādātāji cer, ka jaunā, salīdzinoši samērīgā sankciju sistēma, ko sola ātri iedarbināt nepieciešamības gadījumā, motivēs valstis ievērot jauno regulējumu. Tiek plānots, ka jaunais regulējums jau tiks apstiprināts 2023. gadā, lai, sākot ar 2024. gada budžetu, jau tiktu pielietots. Tomēr tiek prognozētas sarežģītas diskusijas dalībvalstu vidū, fiskāli konservatīvākajām valstīm varētu nepatikt fakts, ka jaunais regulējums neprasa pietiekoši ātru atgriešanos pie joprojām spēkā esošā Māstrihtas kritērija par maksimālo parāda apmēru 60% no IKP¹¹. Jaunais ES regulējums visticamāk radīs nepieciešamību reformēt arī Latvijas fiskālo regulējumu.

⁹ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/98077c3c-41a7-461a-81c3-94cb914ed859, skatīts 22/11/2022

¹⁰ https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf, skatīts 22/11/2022

¹¹ <https://www.politico.eu/article/brussels-seeks-to-end-fiscal-rigour-era/>, skatīts 20/11/2022

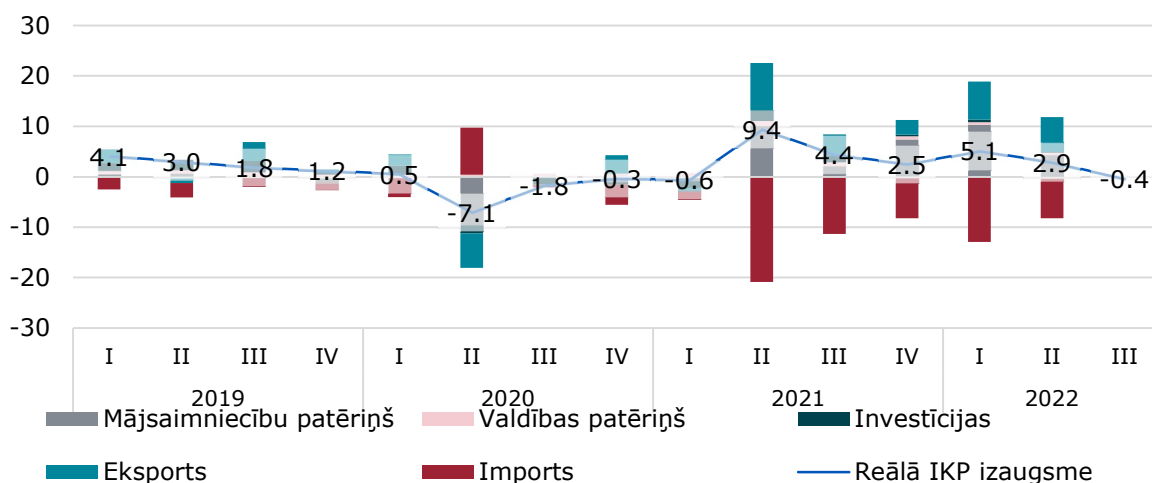
Attīstītajās pasaules valstīs turpinās ierobežojošas monetārās politikas periods. Gan ASV federālo rezervju sistēma, gan ECB, gan citas valstis ir vairākkārt cēlušas savas procentu likmes. ASV, kas visaktīvāk ir cēlusi procentu likmes, 10 gadu obligāciju ienesīgums ir sasniedzis ap 4%, tomēr ierobežojošā monetārā politika ir devusi savus rezultātus – patēriņu cenu gada inflācija, pēc virsotnes sasniegšanas š.g. jūnijā 9,1%, ir sākusi samazināšanas trajektoriju un oktobrī nokritās līdz 7,7%. Eirozonā inflācija joprojām pieaug un š.g. oktobrī sasniedza 10,6%. ECB gan ir sākusi ierobežojošo monetāro politiku vēlāk, jo inflācijas cēloņi ASV un Eirozonā ir dažādi. 10 gadu obligāciju ienesīgums Grieķijā jau tagad pārsniedz 4%, Itālijā – tuvojas 4% (Vācijā ap 2%). Latvija, oktobra vidū, starptautiskā tirgū izlaida 4,5 gadu obligācijas ar ienesīgumu 4,2%. Pieaugošās procentu likmes ievērojami sadārdzinās valsts parāda apkalpošanu, it sevišķi vairākām dienvidvalstīm ar lielu parāda līmeni. Latvijai parāda apkalpošanas izmaksas pašlaik ir ap 200 miljoniem eiro gadā, tās varētu dubultoties tuvākajos gados, tomēr tas būtu samērīgs slogs valsts budžetam.

2. Makroekonomiskās vides novērtējums

IKP attīstība 3. ceturksnī un prognozes

Saskaņā ar CSP ātro novērtējumu, 2022. gada trešajā ceturksnī novērota ekonomikas lejupslīde. IKP, salīdzinot ar 2021. gada trešo ceturksni, sezonāli un koriģēti dati liecina, ka IKP samazinājies par 0,4 %, bet sezonāli un kalendāri nekoriģētie dati liecina, ka IKP saruka par 0,6%¹². Šī gada ietvarā, salīdzinot trešo ceturksni ar otro, IKP samazinājās par 1,7%.

2.1. attēls. Ieguldījums reālā IKP izaugsmē salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu

Avots: CSP [ISP050c]

IKP trešā ceturkšņa rezultātu negatīvi ietekmēja samazinājums ražojošās nozarēs par 3,9%, savukārt pieaugums pakalpojumu nozarēs par 1,7% nebija pietiekams, lai kopumā IKP ceturksnī būtu pozitīvs.

Vidēji trijos ceturkšņos IKP ir pieaudzis par 2,4%, kas liek domāt, ka gada griezumā IKP būs pozitīvs. Pirmajā un otrajā ceturksnī liela nozīme IKP pieaugumam ir bijusi preču un pakalpojumu eksportam un mājsaimniecību patēriņam. Tomēr ir jāņem vērā augstā

¹² CSP: [3. ceturksnī IKP pēc ātrā novērtējuma samazinājies par 0,6 %](#) | Oficiālās statistikas portāls, skatīts 25/11/2022

nenoteiktība un pastāvošā ģeopolitiskā spriedze, kuru ietekmē IKP pārskatīšanas rezultāti var būtiski mainīties.

Prognozes liecina, ka dziļākais ekonomikas sabremzēšanās vai lejupslīdes punkts būs nākošajā gadā. Lai arī redzams, ka Latvijai 2022. gads noslēgsies ar lēnāku, nekā gada sākumā prognozēts, bet pozitīvu IKP izaugsmi, tomēr jaunākās prognozes 2023. gadam aizvien biežāk parāda lejupslīdi. Kopumā prognozētāji dziļāko šā brīža krīzes punktu pārnes uz 2023. gadu. Starptautiskais valūtas fonds (SVF)¹³ Eirozonai 2022. gadā ir prognozējis 3,1% izaugsmi, tādējādi, uzlabojot jūlija prognozi par 0,5%p. Tomēr 2023. gadam Eirozonas valstu izaugsme prognozēta vien 0,5%, pazeminot jūlija prognozi par 0,7 % punktiem. Jaunākās SVF prognozes Latvijai liecina, ka izaugsme 2022. gadā būs 2,5%, bet 2023.gadā gaidāms vien 1,6 % IKP pieaugums.

Eiropas Komisija, 11. novembrī atjaunoja makroekonomiskās prognozes un tās liecina, ka ES ekonomika atrodas pavērsiena punktā. Kopumā ES IKP izaugsme prognozēta ļoti lēna, vien 0,3% apmērā, pie tam satraucošs ir fakts, ka Vācijā prognozēta recesija (-0,6). Tāda prati prognoze 2023. gadam ir arī Zviedrijas ekonomikā. EK pazeminājusi arī Latvijas IKP 2022. gadam no 3,9% līdz 1,9%, bet 2023.gadam prognozējusi recesiju (-0,3%). Šāda prognoze līdzinās Latvijas Bankas aplēsēm, kas septembrī publicēja atjaunotās prognozes un paredzēja (-0,2%) lejupslīdi 2023. gadā.

2.1. Tabula

IKP prognozes % 2022., 2023. gadam

Institūcija	2022. gadam	2023. gadam
Finanšu ministrija (Aug.2022)	2,8	1,0
Latvijas Banka (Sep. 2022)	3,0	-0,2
Eiropas Komisija (Nov.2022)	1,9	-0,3
Starptautiskais valūtas fonds (Okt. 2022)	2,5	1,6
Vidējais aritmētiskais	2,6	0,5

Avots: SVF¹³, FM¹⁴, EK¹⁵, LB¹⁶

Inflācijas attīstība un prognozes

Patēriņa cenu līmenis joprojām ir augsts un nekrītas zemāk par 21% jau kopš jūlija. Oktobrī, salīdzinot ar 2021. gada oktobri, vidējais patēriņa cenu līmenis palielinājās par 21,8%. Vidēji desmit mēnešos, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada desmit mēnešiem, patēriņa cenas kāpa par 16,4%.

Oktobrī augsto energoresursu cenu iespaidā visstraujāk ir kāpušas cenas mājokļa uzturēšanas izmaksām (+46,9%), tomēr jāatzīmē, ka valsts atbalsta mehānismi ir iedarbojušies un cenu kāpums ir lēnāks par septembra rādītājiem, kad mājokļa uzturēšanas izmaksas cenas kāpa par 51,6%. Tomēr apskatot mājokļu uzturēšanas izmaksas veidojošo struktūru redzams, ka arī oktobrī gāzes cenu kāpums ir (+106,1%), Elektroenerģijai, gāzei

¹³ IMF WEO [World Economic Outlook, October 2022: Countering the Cost-of-Living Crisis \(imf.org\)](#), skatīts 25/11/2022

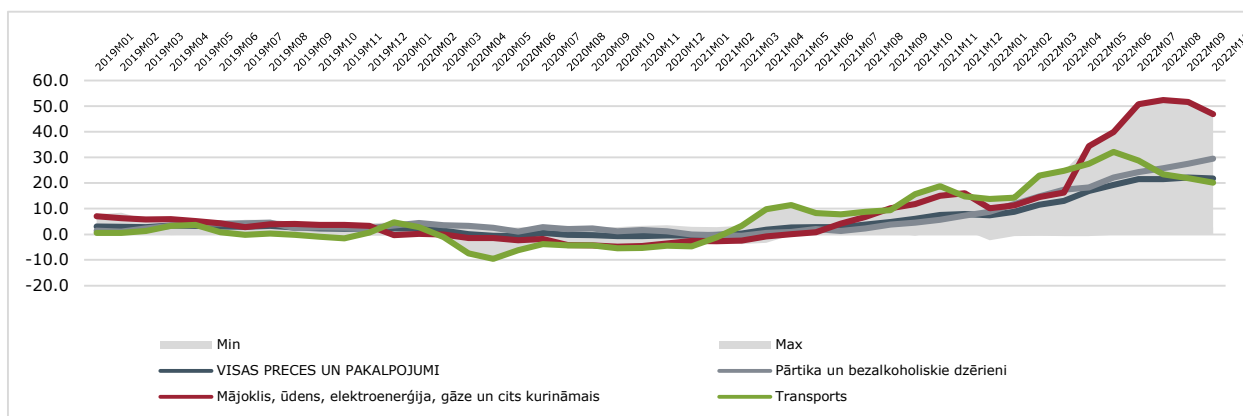
¹⁴ FM Maroekonomiskās prognozes (augusts, 2022) [Tautsaimniecības un budžeta izpildes analīze | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](#)

¹⁵ EC Autumn 2022 Economic Forecast: [Autumn 2022 Economic Forecast: The EU economy at a turning point \(europa.eu\)](#), skatīts 25/11/2022

¹⁶ Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes: [Latvijas Banka pārskata makroekonomiskās prognozes | Prognozes | Makroekonomika](#), skatīts 25/11/2022

un citam kurināmajam (+73,9%) , savukārt Elektroenerģijai 32,8%. Turpinās straujš cenu kāpums pārtikai un bezalkoholiskiem dzērieniem, salīdzinot ar iepriekšējā gada oktobri, (29,5%). Pārtikas cenās straujākais pieaugums cukuram (+75,1%), miltiem un citiem graudaugiem (+63,9%), citām pārtikā lietojamām eļļām (+50,6%).

2.2. attēls Patēriņa cenu līmeņa izmaiņas pa sadaļām

Avots: CSP [PCI020m]

Pašlaik būtiskākie inflāciju ietekmējošie faktori ir saistīti ar karadarbību Ukrainā un sankciju noteikšanu Krievijai, kas rezultējas piegādes ķēžu traucējumos, enerģijas un ražošanas izejmateriālu deficītā, kas savukārt kāpina cenu līmeni pasaulē un Latvijā. Papildus tam piegādes ķēdes traucē Ķīnā vēl joprojām pielietotā 0 Covid politika, kas ierobežo brīvu un savlaicīgu preču plūsmu. Ņemot vērā pastāvošos riskus, inflācijas prognozes tiek pārskatītas to palielināšanas virzienā. Jaunāko inflācijas prognozes korekciju ir veikusi EK, kāpinot prognozi par 1,4 %punktiem no 15,5% līdz 16,9%, skat.2.2. tabulu.

2.2. Tabula

Inflācijas prognozes % 2022.,2023. gadam

Institūcija	2022. gadam	2023. gadam
Finanšu ministrija (Aug.2022)	16,5	6,5
Latvijas Banka (Sep. 2022)	16,9	9,2
Eiropas Komisija (Nov.2022)	16,9	8,3
Starptautiskais valūtas fonds (Okt. 2022)	18,9	3,4
Vidējais aritmētiskais	17,3	6,8

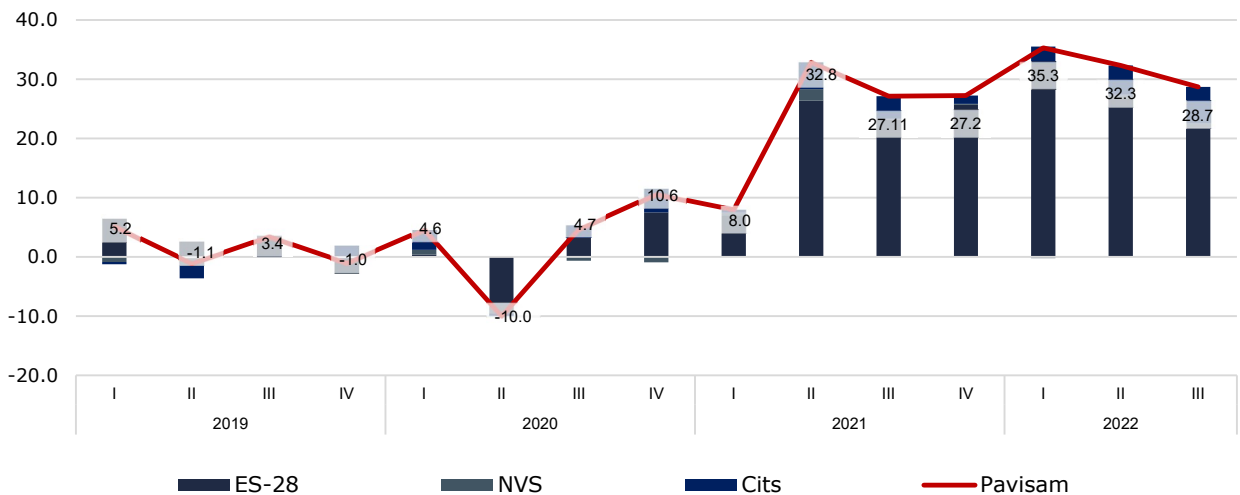
Avots: FM¹³,EK¹⁴,LB¹⁵,SVF¹⁶

Ārējā tirdzniecība

Preču eksporta vērtība trijos ceturkšņos pieauga vidēji par 31,2%. Trešajā ceturksnī, salīdzinot ar 2021. gada trešo ceturksni, pieaugums bija mazliet lēnāks 28,7%, tajā skaitā, preču eksporta vērtība uz ES pieauga par 22% un Citām valstīm par 6%, savukārt uz NVS valstīm vien par 0,7%. Kopumā preču eksporta vērtība veidoja 5,64 mljrd. eiro, pārsniedzot

2021. gada trešā ceturkšņa rezultātu par 1,26 mljrd. eiro. Preču eksporta vērtības pieaugums lielākoties skaidrojams ar vispārēju cenu līmeņa kāpumu, jo eksportam tiek uzskaitīta vērtība eiro nevis fiziskais daudzums, tomēr kopumā šis pieaugums vērtējams kā īslaicīgs IKP pieaugumu veicinošs faktors.

2.3. attēls. Preču eksporta vērtība un struktūra par eksporta reģioniem pa reģioniem, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni

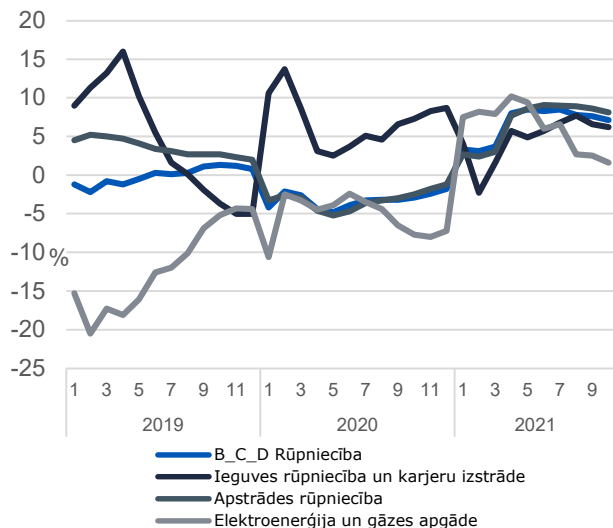
Avots CSP [ATD100c]

Karadarbība Ukrainā un sankcijas pret Krieviju būtiski mainīja Latvijas eksporta apjomu uz Krieviju un Baltkrieviju. Salīdzinot šī gada 9 mēnešos eksportēto preču vērtību pret 2021. gada 9 mēnešiem redzams, ka eksporta pieaugums uz Baltkrieviju bijis vien 0,1%, bet uz Krieviju eksporta apjoms samazinājies par 2,7%. Tomēr Krievija joprojām ir viens no būtiskajiem Latvijas tirdzniecības partneriem. Imports no Krievijas šī gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar 2021. gada deviņiem mēnešiem, pieaudzis par 12,8%, kamēr imports no Baltkrievijas šādā pašā laika posmā krities par 33%.

Rūpniecības produkcija

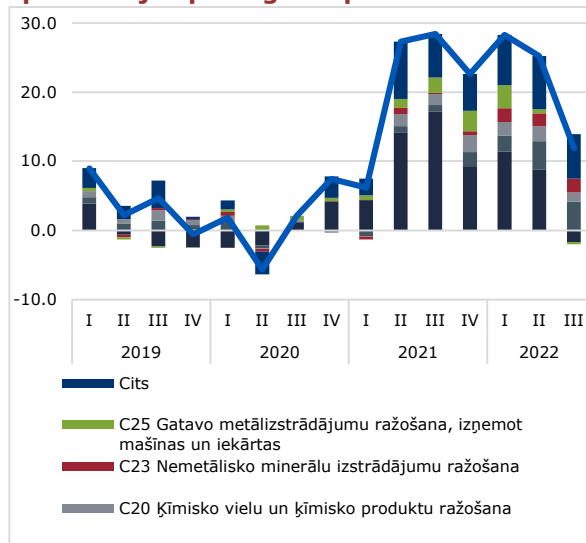
Rūpniecības produkcijas pieaugums trešajā ceturksnī bija vidēji 2,1%, tas ir uz pusi lēnāks nekā iepriekšējos šī gada ceturkšņos. Skatoties strukturāli, redzams, ka pieaugumi ir lēnāki visos segmentos: ieguves rūpniecībā (+1,4%), apstrādes rūpniecībā (+4,4%), elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarē lejupslīde trešo ceturksni pēc kārtas (-13,9%). Apstrādes rūpniecībā pirmajā ceturksnī produkcijas izlaides pieaugums bija 11%, lēnākais no trim šī gada ceturkšņiem. Pieaugumu nodrošināja pārtikas rūpniecība (+4,1%), Cita veida rūpniecība (+6,4%), nemetālisko minerālu rūpniecība (+2%), tomēr izaugsmi bremsēja produkcijas apjoma samazināšanās kokrūpniecībā (-1,7%) un ķīmiskajā rūpniecībā (-0,3%).

2.4. attēls. Rūpniecības produkcijas pieaugums

Avots: CSP [RUI030m]

2.5. attēls. Apstrādes rūpniecības produkcijas pieaugums pa sektoriem

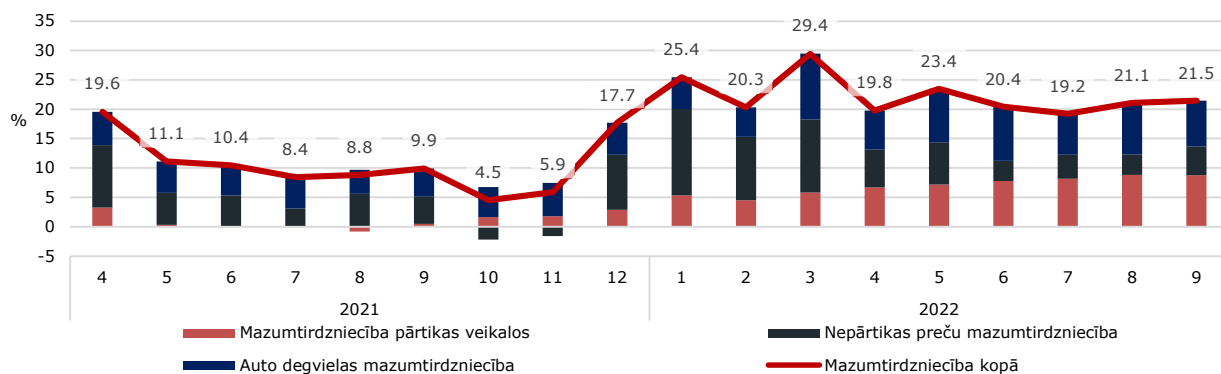

Avots: CSP [RUA030c]

Mazumtirdzniecība

Trēšajā ceturksnī mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums noturīgs, tomēr bija nedaudz lēnāks nekā iepriekšējos ceturkšņos. Faktiskajās cenās, pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, tas pieauga vidēji par 21%. Apgrozījums visvairāk pieauga pārtikas preču mazumtirdzniecībā (+9%) un auto degvielas mazumtirdzniecībā (+8%), savukārt nepārtikas preču mazumtirdzniecībā apgrozījums vidēji pieauga par (+4%).

2.6. attēls. Mazumtirdzniecības apgrozījums (mēnesis salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi)

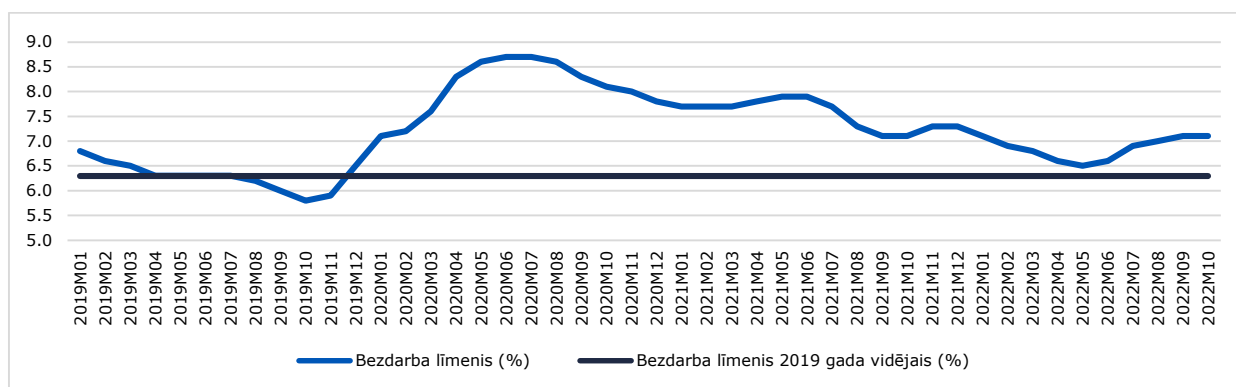
Avots: CSP [TIT030m]

Darba tirgus un darba samaksa

Bezdarba līmenis oktobrī bija vienāds ar septembra rādītāju 7,1%, liecina CSP dati. Kopš maija tas nedaudz pieaug - vidēji 0,2%punktu robežās. Ja maijā vēl varēja spriest, ka bezdarba līmenis ir pietuvojies pirms Covid krīzes rādītājiem, tad pašlaik tas vērtējams kā

mērens, tomēr augstāks nekā pirms krīzes periodā. Pastāv risks, ka turpinoties ekonomikas atdzīšanai vai lejupslīdei, bezdarba līmenis turpinās pieaugt. Reģistrētā bezdarba līmenis, pēc NVA datiem, oktobrī bija nokrities līdz 5,7%, septembrī rādītājs bija tāds pats. Reģionu griezumā augstākais reģistrētais bezdarbs ir Latgalē 12,5%. Pārējos reģionos situācija samērā vienāda - Vidzemes reģionā 5,9%, Kurzemes reģionā 5,6%, Zemgales reģionā 5,4%. Zemākais bezdarba līmenis tradicionāli ir Rīgā un Rīgas reģionā 4,2%. Reģistrēta bezdarba datos pa reģioniem nav izmaiņu kopš septembra, izņemot Latgales reģionu, kur bezdarbs pieauga par 0,1 %punktu.

2.7. attēls. Bezdarba līmenis Latvijā un vidējais bezdarba līmenis 2019. gadā

Avots: CSP [NBB150m]

Pašlaik pieejamie dati par **strādājošo bruto darba samaksu** otrajā ceturksnī liecina, ka, salīdzinot ar iepriekšējā gada otro ceturksni, darba samaksa pieauga par 8,3%, bet, salīdzinot ar 2022. gada pirmo ceturksni, mēneša vidējā bruto darba samaksa pieauga par 5%.

Neto darba samaksa pieauga lēnāk nekā bruto un, salīdzinot ar 2021. gada otro ceturksni, pieaugums bija 7,5%, bet salīdzinot ar šī gada pirmo ceturksni pieaugums bija 4,9%. Vidējā neto darba samaksa bija 997 eiro jeb 73,2% no bruto algas.

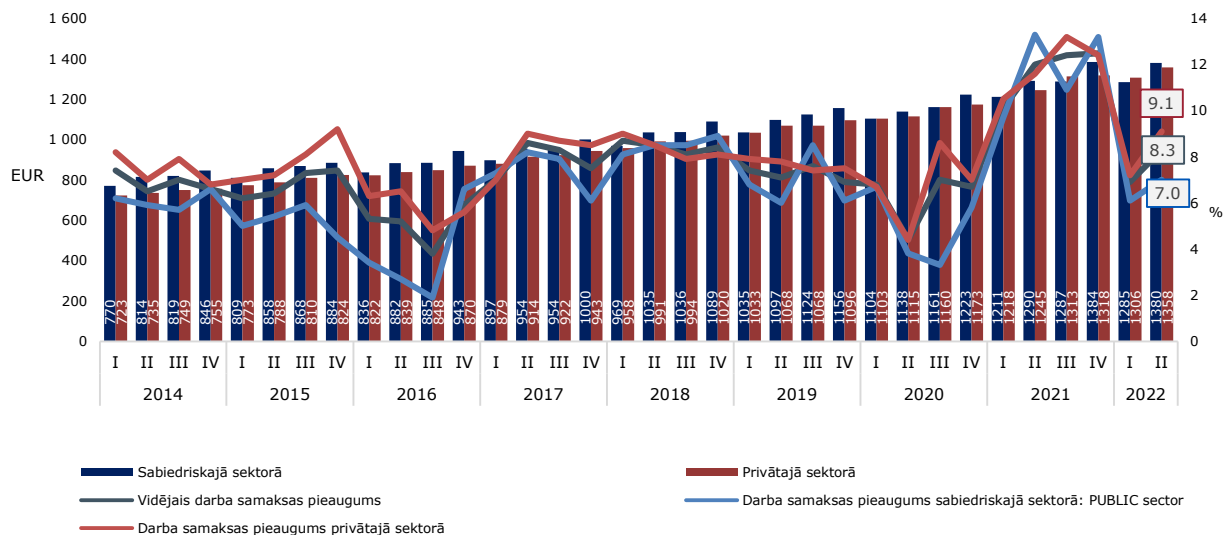
Ņemot vērā patēriņa cenu kāpumu, neto darba samaksa pat samazinājās par 7,6%, kas liecina par algoto darbinieku pirktspējas straujo krišanos¹⁷. Otrajā ceturksnī vidējā darba samaksa bruto bija 1362 eiro, bet neto 997 eiro.

Saskaņā ar CSP datiem, 2022. gada otrajā ceturksnī mēneša vidējā bruto darba samaksa privātajā sektora bija 1358 eiro un gada laikā tā pieauga straujāk nekā sabiedriskajā – par 9,0%. Sabiedriskajā sektorā vidējā darba samaksa bija 1380 eiro un tās gada pieauguma temps bija 7,0%.

Arī turpmāk, pastāvot augstai inflācijai vai notiekot tās kāpumam, ir risks, ka turpinās samazināties algoto darbinieku pirktspēja un patēriņš kopumā.

¹⁷ CSP: 2. ceturksnī vidējā bruto darba samaksa 1 362 eiro [2. ceturksnī vidējā bruto darba samaksa 1 362 eiro](#) | [Oficiālās statistikas portāls](#) ,skatīts 25/11/2022

2.8. attēls. Bruto darba samaksa Latvijā

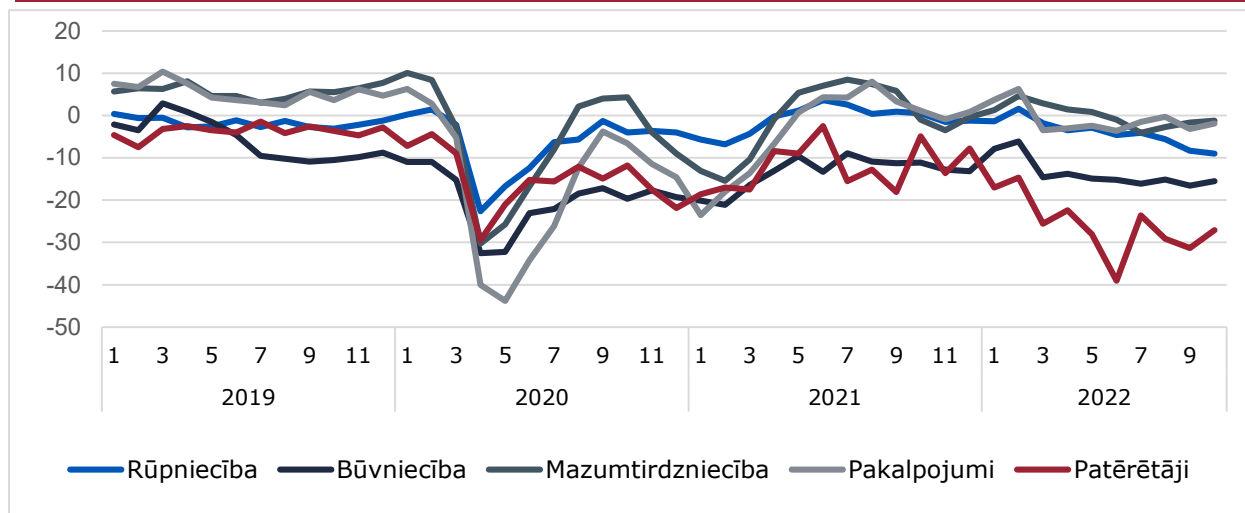

Avots: CSP [DSV040c]

Ekonomiskais noskaņojums

Ekonomiskais noskaņojums ir negatīvs visās nozarēs. Dažās no tām rādītāji kļūst labāki, tomēr pašlaik neizdodas izrauties no pesimisma. Vislielākais pesimisms vērojams patērētāju vidū (-27,1%), neskatoties, salīdzinot ar septembri, uz noskaņojuma uzlabojumu par 4,2 %punktiem. Tas skaidrojams ar augsto patēriņa cenu līmeni un augsto nenoteiktību par patēriņa iespējām tuvākajos mēnešos.

2.9. attēls. Ekonomikas konfidences rādītāji pa sadaļām

Avots: CSP [KRE020m]

Ilgstoši negatīvs noskaņojums ir būvniecības nozarē (-15,5%), kas saistāms ar nepietiekamu pieprasījumu, darbaspēka trūkumu un arī materiālu pieejamības ierobežojumiem. Salīdzinot ar septembri, tas uzlabojās par 1,1 %punktu. Rūpniecības konfidences rādītājs (-9%), salīdzinot ar septembri, pasliktinājās par 0,7 %punktiem.

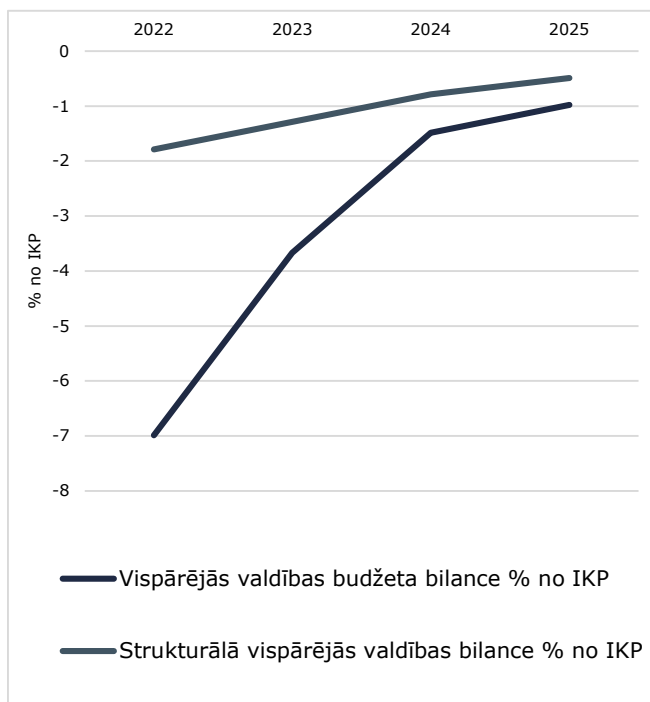
Saskaņā ar CSP padziļinātu izpēti, noskaņojums samazinājies vairākām pēc īpatsvara būtiskām nozarēm: to skaitā, koka un korķa izstrādājumu ražošanā (par 9,3 %punktiem), nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā (par 12,6 %punktiem), kā arī ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanā (par 2,3 %punktiem). Savukārt uzņēmēju noskaņojums uzlabojies pārtikas produktu ražošanā (par 0,2 procentpunktiem), gatavo metālizstrādājumu ražošanā, izņemot mašīnas un iekārtas (par 1,2 %punktiem), kā arī datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā (par 8,9 %punktiem).

Mazāk pesimistiskas noskaņas ir pakalpojumu sniedzējiem (-1,9%) un mazumtirgotājiem (-1,2%), abās nozarēs uzlabojums attiecīgi par 1,3 un 0,5 %punktiem.

3. Fiskālās politikas aktualitātes

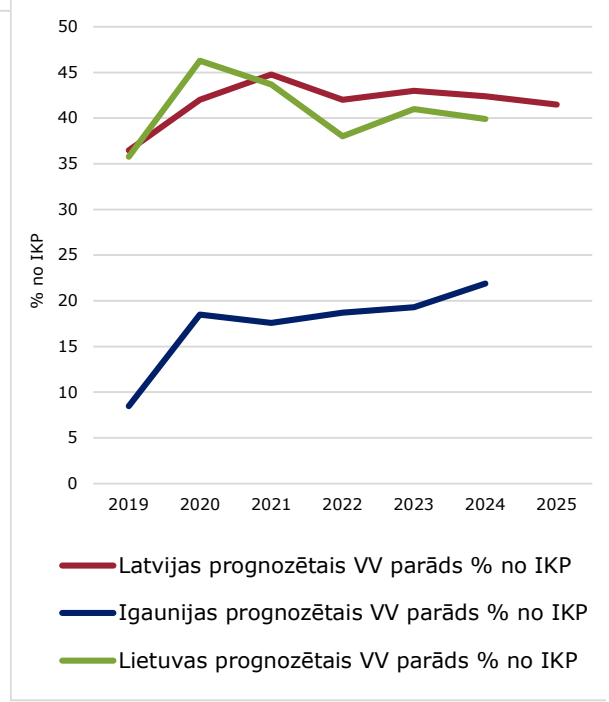
Saeimas vēlēšanas ir notikušas oktobrī un pašlaik notiek valdības veidošanas process, tādēļ darbs pie nākošā gada budžeta un vidējā termiņa budžeta ietvara vēl ir priekšā. Pašlaik ir zināmas budžeta prognozes, kuras Padome analizējusi savā Uzraudzības ziņojumā par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2025. gadiem un 2023. gada budžeta plāna projektu pie nemainīgas politikas¹⁸

3.1. attēls. Pagaidu budžeta plānā ietvertie bilances mērķi

Avots: Finanšu ministrija

3.2. attēls. Vispārējās valdības parāda prognozes

Avots: Valsts Kase un EK rudens prognozes 2022

Pašlaik FM prognozē, ka vispārējās valdības budžeta deficīts 2022. gadā būs (-7%) no IKP, 2023.gadā tas mazināsies līdz (-3,7%), ko pieļauj SIP izņēmuma klauzulas darbība 2023. gadā, savukārt no 2024. gada sagaidāma deficīta pakāpeniska samazināšana, attiecīgi līdz (-1,5%) 2024. gadā un līdz (-1%) 2025. gadā.

¹⁸ FDP Uzraudzības Ziņojums 2022: [Microsoft Word - Fiskalas_disciplinas_uzraudzibas_zinojums.docx \(fdp.gov.lv\)](#), skatīts 25/11/2022

Vispārējās valdības parāds šajā gadā prognozēts 42% no IKP un, pēc pašlaik pieejamiem Eurostat datiem, redzams, ka otrajā ceturksnī parāds veidoja 41,6% no IKP jeb 14,3 miljardus eiro. Kredītreitingu aģentūras uztur Latvijas kredītreitingu nemainīgi augstā līmenī (S&P Global A+, Fitch Ratings A-).

Tomēr redzot esošās fiskālās prognozes ir jāapzinās, ka Latvijas fiskālā atbilde uz pēdējo gadu izaicinājumiem atstāja negatīvas sekas: aizvien pieaugošu fiskālo un makroekonomisko nesabalansētību, augstu budžeta deficītu un valsts parāda strauju pieaugumu.

ES fiskālā regulējuma reformēšana

Meklējot, pašreizējās fiskālās politikas izaicinājumiem, piemērotākos risinājumus, EK ir publicējusi paziņojumu¹⁹ par ES ekonomikas pārvaldības sistēmas reformas ievirzēm. Nepieciešamību reformēt ES fiskālā regulējuma ietvaru nosaka apstākļi, kad pašreizējais regulējums nav efektīvs periodā, kad atsevišķu ES valstu parādi ir sasnieguši nepieredzētu līmeni un ir jāmazina, bet vienlaikus ieilgušais krīzes periods liek piekopt stimulojošu fiskālo politiku. Jaunās fiskālās pārvaldības galvenie mērķi ir sabalansēt parāda ilgtermiņa ar ilgtermiņa ekonomisko attīstību. Trīs galvenie jaunās fiskālās arhitektūras elementi būs (i) nacionālā atbildība ES regulējuma ietvaros, (ii) regulējuma vienkāršošana un fokusējoties uz fiskālajiem riskiem un (iii) izpildes kontrole:

- **Nacionālās atbildības ietvaros, Komisija piedāvās fiskālās korekcijas mērķus**, bet dalībvalstis ierosinās vidēja termiņa fiskālos strukturālos plānus. Ikgadējie budžeti, sekojot šai fiskālajai trajektorijai, tiks plānoti un nodrošinās, ka valstu parādi korekcijas periodā virzīsies un ilgtermiņa līmeni. Dalībvalstīm būs iespēja pieprasīt ilgāku korekcijas periodu, piedāvājot reformu un investīciju plānu. Pieaugs arī neatkarīgo fiskālo institūciju ietekme šo procesu uzraudzībā.
- **Regulējuma vienkāršošana un fokuss uz fiskālajiem riskiem** nozīmēs, ka vairs nepastāvēs parāda samazināšanas kritērijs, strukturālās bilances samazināšanas kritērijs un būtiskās novirzes procedūra. Vienīgais fiskālais rādītājs būs neto izdevumu plāns, kas sasaistīts ar ilgtermiņa parāda enkuru par ko vienojusies Padome. Savukārt fiskālā uzraudzība būs fokusēta uz risku novērtējumu.
- **Izpildes kontrole: tiks saglabāts maksimāli pieļaujamā deficīts sliekšnis** 3% no IKP. Tiks saglabāti arī makroekonomiskā līdzsvara nosacījumi. Regulējums tiks papildināts ar jaunu, salīdzinoši samērīgu sankciju sistēmu, kas varētu motivēt valstis striktāk ievērot fiskālo regulējumu.

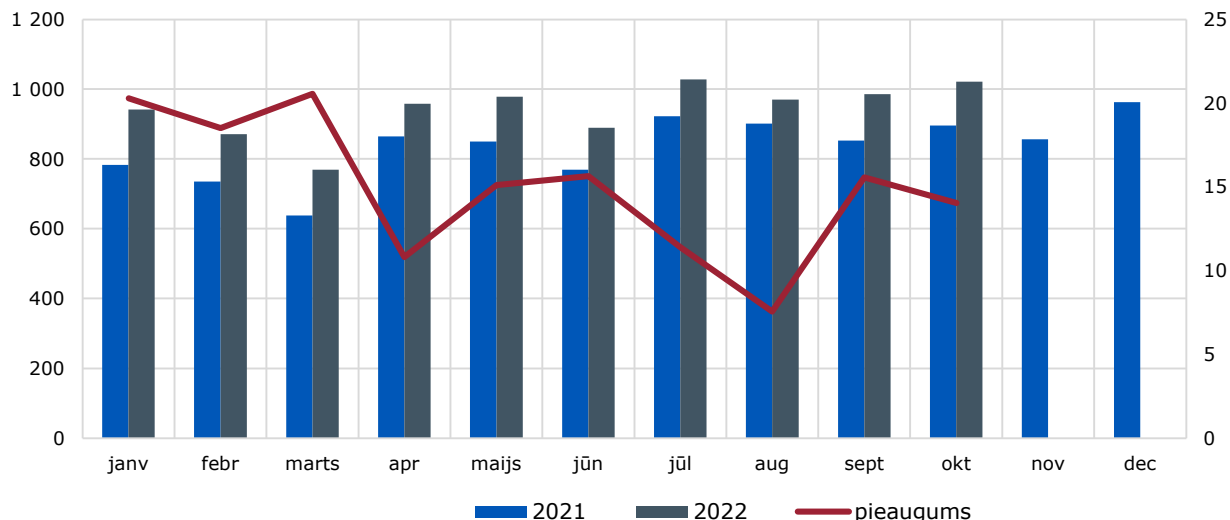
Tiek plānots, ka jaunais regulējums jau tiks apstiprināts 2023. gadā, lai, sākot ar 2024. gada budžetu, tiktu jau pielietots. Tomēr tiek prognozētas sarežģītas diskusijas dalībvalstu vidū. Jaunais ES fiskālais regulējums visticamāk radīs nepieciešamību reformēt arī Latvijas fiskālo regulējumu.

4. Budžetu nodokļu ieņēmumi

Neskatoties uz ekonomikas sabremzēšanos, nodokļu iekasēšanas pozitīvā tendence turpinājās oktobrī – konsolidētajā kopbudžetā tika iekasēti 1 miljons eiro, kas ir par 126 tūkstošiem jeb 14% vairāk nekā 2021. gada oktobrī. Augstā inflācija ir veicinājusi salīdzinoši labo nodokļu iekasēšanu, tomēr nodokļu iekasēšanas pieauguma temps, kā parāda 4.1. attēls, ir zemāks par inflācijas līmeni. Piedevām ir novērojama nodokļu pieauguma samazināšanās, kas visticamāk arī turpināsies ekonomikai sabremzējoties.

¹⁹ https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf, skatīts 27/11/2022

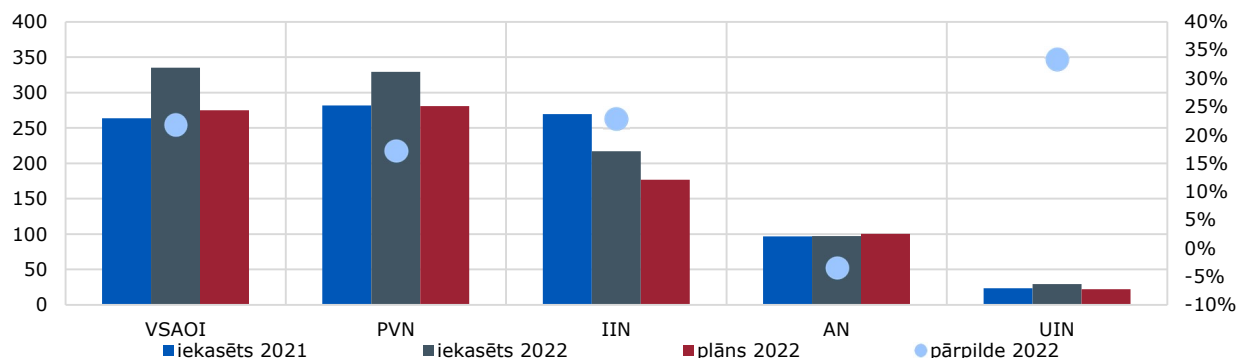
4.1. attēls. Iekasēto nodokļu dinamika valsts konsolidētajā kopbudžetā pa mēnešiem (milj. eiro) un š.g. pieaugums pret 2021. gada attiecīgo mēnesi (%)

Avots: Valsts kases dati

Iekasēto nodokļu apjoms lielākajās nodokļu grupās (VSAOI, PVN, AN, UIN) pārsniedza 2021. gada rezultātus, izņemot IIN. IIN š.g. oktobrī tika iekasēts par 52 miljoniem eiro mazāk jeb par 19% mazāk nekā 2021. gada oktobrī. Šāds iznākums varētu būt saistīts ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa diferencētās neapliekamā minimuma likmes kāpināšanu no š.g. jūlija. Neskatoties uz to, IIN iekasēšanas plāns oktobrī, tāpat kā pārējās nodokļu grupās (VSAOI, PVN, IIN, UIN), izņemot AN, tika izpildīts. AN iekasēts par 3% mazāk nekā plānots. Mēneša plāns tika pārpildīts VSAOI, PVN, IIN un UIN (attiecīgi 22%, 17%, 23% un 33%) (skatīt 4.2. attēlu zemāk).

4.2. attēls. Oktobrī iekasētie nodokļi pret 2021. gada oktobri un 2022. gada plānu (kreisā ass, miljoni eiro; labā ass, plāna pārpilde, %)

Avots: Valsts kases dati

Likums par valsts budžetu 2022. gadam paredzēja Kopbudžeta ieņēmumus 10,19 miljardu eiro apmērā. Septembra beigās, izstrādājot vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023-2025 un 2023. gada pagaidu budžetu, FM prognozēja, ka kopbudžeta ieņēmumi sasniegs 11,15 miljardus, par gandrīz vienu miljardu jeb 9,4% vairāk nekā paredzēja budžeta likums. Fiskālās disciplīnas padomes nodokļu modelis prognozēja vēl lielāku iekasēto nodokļu apjomu

konsolidētajā kopbudžetā - 11,65 miljardus eiro. Protams, ir jāņem vērā lielā ekonomiskā nenoteiktība, kas var nozīmīgi ietekmēt arī nodokļu iekasēšanu. Tomēr kopumā izskatās, ka šogad Vispārējās valdības budžetā varētu tikt iekasēts par vienu miljardu eiro vairāk nekā tika plānots gada budžetā.

5. Tautsaimniecības atbalsta pasākumu analīze no fiskālā viedokļa

Pēdējie gadi Latvijas ekonomikai ir bijuši izaicinājumu pilni – Covid-19 epidēmijas uzliesmojumus nomaina karš Ukrainā un ar to saistītās ekonomiskās problēmas – bēgļi, pieaugošās energoresursu cenas, pārrautas piegāžu ķēdes, zaudēti tirgi un ģeopolitiskā nedrošība, kas samazina investīcijas. Atbildot uz nestabilo ekonomisko situāciju un iedzīvotāju sociālajām problēmām, valdība izveidoja ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus ar ievērojamu ietekmi uz VVBB. Šogad šo pasākumu ietekme uz VVBB varētu sasniegt 2 miljardus eiro (5,2% no IKP), gadu atpakaļ tā bija 2,1 miljards eiro (6,4% no IKP) (skatīt Tabulu 5.1. zemāk). Pasākumi ir terminēti laikā un mērķēti dažādām atbalsta grupām. Lai arī tiem ir ievērojama ietekme uz VVBB, tie tiek uzskatīti kā vienreizēji pasākumi, tāpēc tie neietekmē budžeta strukturālo bilanci.

5.1. Tabula.

Atbalsta pasākumi ar faktisko vai prognozēto ietekmi uz budžetu pa atbalsta jomām (milj. eiro un % no IKP)

	2020		2021		2022		2023	
	milj.	%	milj.	%	milj.	%	milj.	%
Covid	960.8	3.3%	2102.8	6.4%	834.6	2.2%	92.6	0.2%
Energo			1.9	0.0%	1266.5	3.0%	621.6	1.5%
Drošība							123.3	0.3%

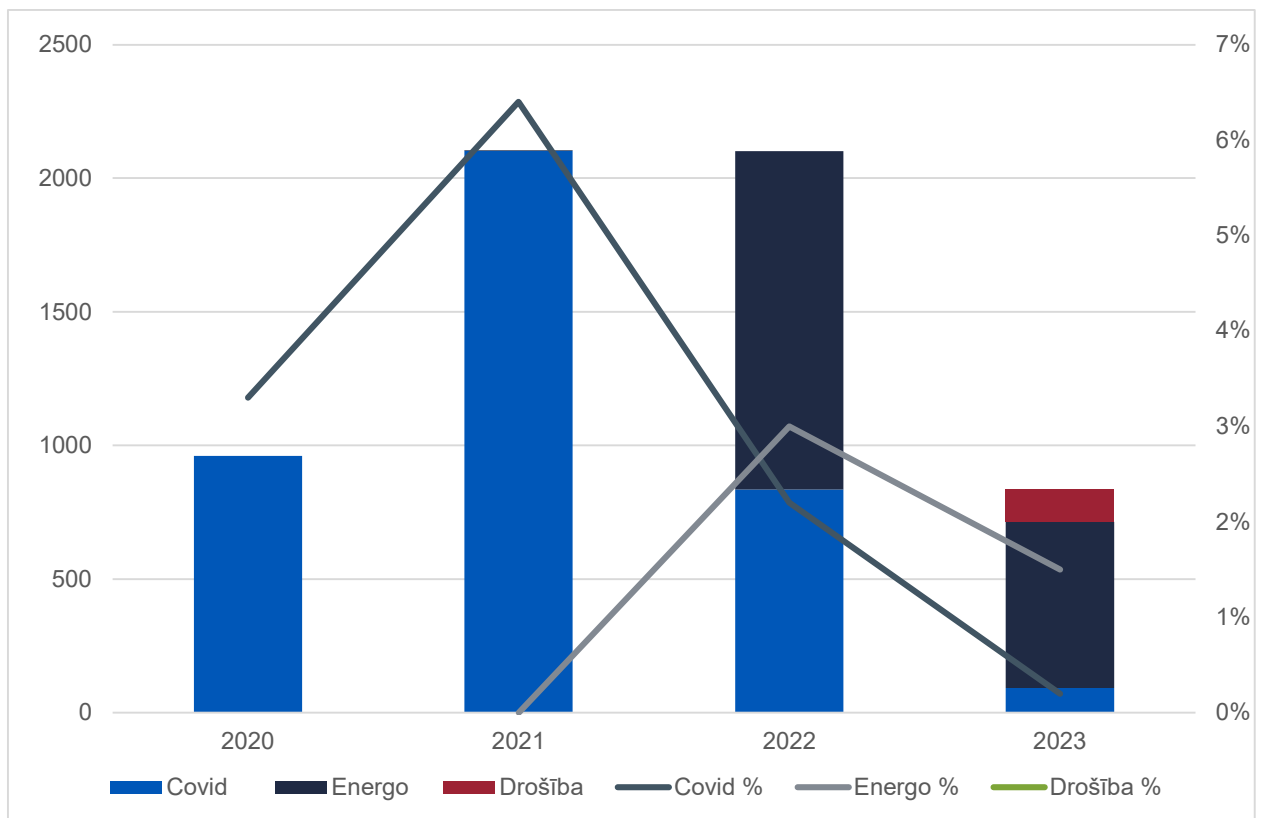
Avots: Finanšu ministrija

2020. un 2021. gados pasākumi pārsvarā bija saistīti ar Covid-19 atbalstu. 2022. gadā Covid-19 atbalstam pievienojās vēl energoatbalsta pasākumi un Ukrainas bēgļu atbalsts. Nākošgad vienreizējiem atbalsta pasākumiem Finanšu ministrija vēlas pieskaitīt arī papildus finansējumu Drošības nozarei. Daļa no energocenu pieauguma kompensācijas pasākumiem (sociālie) ir mērķēti, lai sniegtu palīdzību vismazāk aizsargātajām iedzīvotāju grupām. Tomēr lielākais atbalsta apjoms tiks kompensējošiem pasākumiem cenu pieauguma samazināšanai, kas ir universāli. Padome uzskata, ka energoatbalstu nākošajā ziemā būtu vēlams padarīt vēl mērķētāku, lai tas vairāk tiktu novirzīts visneaizsargātākajiem sabiedrības slāņiem. Tāpat būtu nepieciešams izveidot atbalsta mehānismu, kas vairāk stimulētu iedzīvotāju un arī uzņēmumu ieinteresētību energoefektivitātes investīcijās. Aprēķinos ir ieskaitīti apmēram 430 miljoni eiro gāzes rezervju iepirkumam. Ir ieplānots atbalsta instruments energoietilpīgajiem uzņēmumiem, kur izmaksas tiek lēstas 50 miljonu eiro apmērā. Dati tabulā neatspoguļo potenciālā energoatbalsta ziemas 2023/2024 ietekmi uz 2023. gada VVBB. Tiek sniegts arī atbalsts bēgļiem no Ukrainas, tomēr šī atbalsta ietekme uz š.g. VVBB tiek novērtēta 72,9 miljonu eiro apmērā.

Attēls 5.1. zemāk parāda atbalsta pasākumu dinamiku pēdējos gadus un nākošgad. Tas norāda uz aizvien lielāku energoresursu atbalsta pasākumu ietekmi uz VVBB. Nākošgad arī papildus (virs 2022. gada izdevumu līmeņa) izdevumi drošībai tiks klasificēti kā vienreizēji pasākumi, tomēr to apjoms ir salīdzinoši neliels (ap 123 miljoniem eiro, jeb 0,3% no IKP). Kā jau minēts agrāk, arī šis grafiks neņem vērā potenciālo energoatbalstu 2023/2024 gada ziemai. Kā arī bija plānots, galvenie Covid-19 atbalsta mehānismi pārstāja darboties 2022.

gada pirmajos mēnešos un jauni atbalsta mehānismi, kas saistīti ar pandēmiju, netika pieņemti. Epidemiologi zemu novērtē varbūtību, ka Covid-19 epidēmija saasināsies tik lielā mērā, lai tas prasītu jaunus ierobežojumus ekonomiskai darbībai. Tomēr, ja tiks ieviesti jauni Covid-19 ierobežojumi, visticamāk tie nebūs tik stingri kā iepriekšējos Covid-19 viļņos un to ietekme uz ekonomiku nebūs liela. Pašlaik valdība, saskaņā ar iepriekš pieņemtajiem lēmumiem, vēl turpina sniegt atbalstu atsevišķām nozarēm. Šobrīd plānotais atbalsts 2023. gadam, kas attiecas tikai uz Covid-19 pasākumiem, ir 92,6 milj. eiro.

5.1. attēls. Atbalsta pasākumu dinamika (tūkst. eiro, % no IKP)

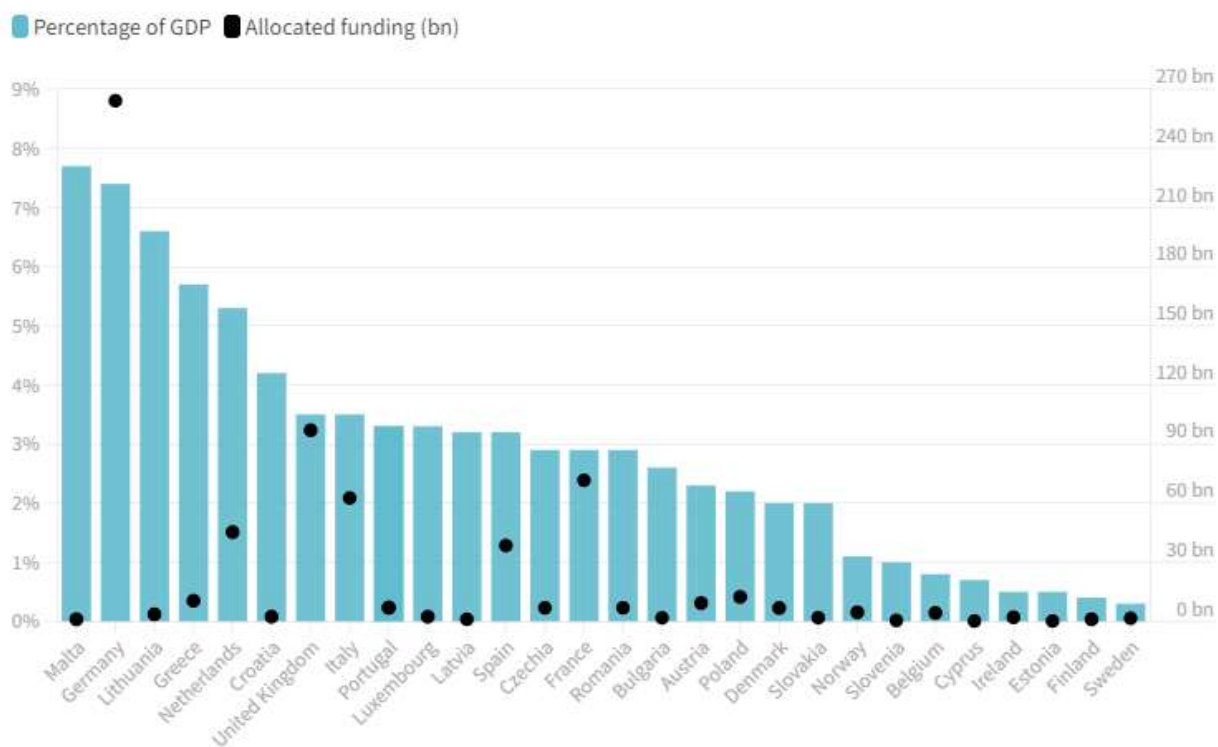
Avots: Finanšu ministrijas dati un FDP aprēķini

Ir novērtēts, ka šoziem Latvijas iedzīvotāji un uzņēmumi iztērēs vismaz 2 miljardus (5,2% no IKP) eiro dabasgāzes iegādei, ierasto 300 miljonu vietā. Līdz ar to var secināt, ka valdības iezīmētie 1,27 miljardi EUR ir nozīmīgs atbalsta apjoms un atbilst pieejai, ka energoresursu cenu pieaugumu nosta sadalās starp valsti un iedzīvotājiem/uzņēmējiem.

Domnīca *Bruegel* ir apkopojusi Eiropas valstu fiskālās atbildes uz energoresursu pieaugumu²⁰. Ziņojums uzsver, ka, kopš enerģijas krīzes sākuma 2021. gada septembrī līdz š. g. 20. oktobrim, Eiropas valstīs ir izlietoti vai iezīmēti 674 miljardi eiro mājāsaimniecību un uzņēmumu atbalstam pieaugošo energoresursu dēļ. Tas ir 17,5 reizes vairāk nekā šogad prognozētais Latvijas IKP. Lielākais atbalsts ir ielānots Vācijā – 264 miljardi eiro, jeb apmēram 39% no kopējā apjoma. Attēls 5.2 zemāk parāda, ka Latvijas atbalsts mājāsaimniecībām un uzņēmumiem ir salīdzinoši liels (attiecībā pret IKP) un tikai dažās Eiropas valstīs atbalsts tiek plānots ievērojami intensīvāks. Šobrīd atbalsts Latvijā ir vēl pieaudzis un grafiks sevī neietver 50 miljonu eiro atbalstu energoietilpīgajiem uzņēmumiem.

²⁰ Pētījums pieejams: [National fiscal policy responses to the energy crisis \(bruegel.org\)](https://www.bruegel.org/publications/national-fiscal-policy-responses-to-the-energy-crisis), skatīts 14/11/2022

5.2. attēls. Eiropas valstu atbalsts mājsaimniecībām un uzņēmumiem (09/21-10/22) saistībā ar energoresursu cenu pieaugumu (miljr. eiro, % no IKP)

Avots: Domnica Bruegel

Padome uzsver, ka visticamāk jau 2024. gadā Latvijā būs spēkā jaunais EK fiskālais regulējums, kas paredzēs pakāpenisku atgriešanos pie ilgtspējīgas fiskālās politikas. **Tāpēc Padome aicina valdību arī turpmāk būt fiskāli atbildīgai un pēc iespējas atbalstīt tieši mazāk sociāli aizsargātas sabiedrības grupas, ņemot vērā potenciālo inflācijas pieaugumu un tās ietekmi uz ekonomiku, un izvairīties no vispārīgiem atbalsta pasākumiem, kas varētu stimulēt inflāciju.**

Fiskālās disciplīnas padomes priekšsēdētāja

Inna Šteinbuka